

InDret

Informació personal i deure de col·laboració: els afers Egin i Nueva España

Comentari a les SSTs, 1a, de 5.7.2002 i 31.12.2002

José Luis González Rodríguez
Doctorand del Programa de Dret Patrimonial
Universitat Pompeu Fabra

Working Paper núm.: 203
Barcelona, gener de 2004
www.indret.com

Sumari

1. L'afer Egin: STS, 1a, 5.7.2002 (Ar. 8224; MP: Alfonso Villagómez Redil)
2. L'afer Nueva España: STS, 1a, 31.12.2002 (Ar. 2003/335; MP: Román García Varela)
3. Titularitat, mitjans de protecció i deures de col·laboració
 - 3.1. Titularitat de la informació personal
 - a) Determinar el caràcter essencial o accessori de la informació
 - b) El grau de diligència exigida al periodista
 - c) L'efecte de la rectificació
 - d) La compensació de culpes, quant a la contribució dels demandants en el dany produït
 - 3.2. Tipus de protecció jurídica: dret i llibertat. Deures de col·laboració
4. Conclusió

En aquest comentari analitzo la contribució del Tribunal Suprem espanyol a la distribució de titularitats sobre la informació personal i els mitjans jurídics que aplica per a protegir aquestes. Per a això, defineixo informació personal en sentit ampli, que inclou tota informació oral o escrita, continguda en un text, imatge o la veu, que es refereixi a una persona o serveixi per a identificar-la i la publicació de la qual pugui afectar els seus interessos de l'honor, la intimitat o altres de patrimonials.

Imaginem un ordenament jurídic que distingeixi, d'una banda, informació personal veraç (o diligentment contrastada) d'interès públic i, d'una altra, informació falsa o encara que vertadera, de mera curiositat pública. Aquest ordenament concedeix la titularitat de la primera a la comunitat en general, mitjans de comunicació inclosos, i la segona al control privat del protagonista de la informació. Aquesta distribució de titularitats s'orienta a protegir tant interessos com l'honor, la intimitat o la propietat privada com interessos relacionats amb la disseminació d'informació. Suposem que aquest ordenament protegeix la titularitat privada de la informació o els interessos de l'honor, intimitat o propietat per mitjà d'un «dret» i que protegeix la titularitat pública de la informació o els interessos relacionats amb la disseminació d'informació mitjançant una «llibertat». Per la seva part, la diferència entre dret i llibertat rau en què el reconeixement d'un dret porta aparellat la imposició de deures de col·laboració per als subjectes passius d'aquest i que la concessió d'una llibertat els n'eximeix. D'un ordenament així, se'n deriva que un titular, que té la llibertat d'informar però no el dret, no pot exigir, de forma general, deures de col·laboració als protagonistes o coneixedors de la informació (vegeu el model d'anàlisi econòmica a Richard A. POSNER, "Privacy" en Peter NEWMAN (ed.), *New Palgrave Dictionary of Economics and the Law*, MacMillan, London, 1998).

1. L'afer Egin: STS, 1a, 5.7.2002 (Ar. 8224; MP: Alfonso Villagómez Redil)

El 20.6.1992 el diari Egin publicà, a la primera i a la darrera pàgina, sota el títol "La Guardia Civil detuvo en Iruñea los dos jóvenes escapados de Burlada" una notícia sobre una batuda policial contra presumptes integrants d'ETA. A la notícia s'esmentava una tercera persona, arrestada també a l'operació, identificant-la amb noms i cognoms i en la seva condició de president del Grup Ecologista Gure Lur. L'endemà es rectificava la notícia a la tercera pàgina del diari, sota el títol "Antonio M. no fue detenido en la operación del viernes noches en Iruñea".

Antonio M G. interposà demanda contra el senyor Javier S. M. i Orain, SA, propietària del periòdic, en el Jutjat de Primera Instància de Donostia-San Sebastián per vulneració dels seus drets fonamentals en què sol·licità la condemna solidària dels demandats a publicar el text complet de la sentència en el mateix diari i a una indemnització de 30.000 euros pels perjudicis causats. La sentència del jutjat, que establí una indemnització de 15.000 euros, fou apel·lada pels demandats, amb l'adhesió del demandant, i revocada per l'Audiència Provincial.

El Tribunal Suprem estimà el recurs de l'actor, cassà la sentència de l'Audiència Provincial i restaurà la del Jutjat de Primera Instància.

2. *L'afer Nueva España, STS, 1a, 31.12.2002 (Ar. 2003/335; MP: Román García Varela)*

El diari Nueva España publicà un reportatge el 22.2.1996, sota el títol “Seis mujeres identifican en la Audiencia a un Guardia Civil com su agresor sexual”, il·lustrat amb dues fotografies. Una d'elles, un primer pla del demandant, identificava equivocadament aquest com l'agressor. Dies després es produí una rectificació, instada pel demandant, de la qual se'n pot ressaltar el paràgraf següent:

«[E]l error de identificación fue provocado por la confusión que se creó al inicio del juicio al intentar los familiares y amigos, entre ellos el hostelero [amb referència a l'actor], evitar que el agente acusado fuera fotografiado por los reporteros de los medios de comunicación».

El demandant sol·licità una indemnització en concepte de dany moral, en quantia determinable en execució de sentència i la publicació a Nueva España de la sentència condemnatòria que reconegués una intromissió il·legítima en l'honor i la bona imatge del demandant. El Jutjat de Primera Instància reconegué la intromissió il·legítima i condemnà els demandats al pagament d'una indemnització de 6.000 euros. L'Audiència Provincial desestimà l'apel·lació dels demandats i acceptà la petició del demandant en la seva adhesió al recurs, en el sentit de condemnar igualment els demandats a publicar la sentència al seu diari.

El Tribunal Suprem no cassà la sentència de l'Audiència Provincial i afirmà la posició del demandant.

3. *Titularitat, mitjans de protecció i deures de col·laboració*

Qui és el titular de la informació continguda en les notícies i en les fotografies objecte dels assumptes citats? Com es protegeixen aquestes titularitats?

3.1. **Titularitat de la informació personal**

El Tribunal Suprem, en analitzar ambdós casos, adopta, una vegada ha determinat que la informació és d'interès públic (titularitat pública) però falsa (titularitat privada), quatre consideracions l'aplicació de les quals determinarà la distribució de titularitats sobre la informació personal controvertida i la indemnització o exoneració de responsabilitats per vulneració de titularitat aliena. El seu raonament es podria enquadrar en l'esquema quadripartit següent:

a) Determinar el caràcter essencial o accessori de la informació

Tenint en compte que la informació d'interès públic vertadera o diligentment contrastada pertany a la societat en general i la informació falsa o negligentment contrastada pertany al control privat, per al Tribunal Suprem, l'accessorietat d'una informació d'interès públic falsa o

contrastada negligentment, l'acostaria a la titularitat pública, mentre que la seva essencialitat la mantindria en el control privat. El Tribunal Suprem a l'hora de determinar l'essentialitat d'una informació a la notícia publicada exigeix simplement que les dades controvertides siguin de tal precisió que constitueixin un element essencial de la notícia. Així, a l'afer Egin, és la identificació de la persona, no només amb nom i cognom sinó amb la referència al seu treball i lloc de treball, fet que converteix la informació personal de merament accessòria en essencial. En l'afer Nueva España, el Tribunal Suprem considera que l'ús d'una imatge equivocada per il·lustrar la notícia constitueix una identificació tal que per si mateixa fa essencial aquesta informació. Per tant, hom pot concloure que l'essentialitat de la informació personal no és tant la seva relació amb el nucli central de la notícia sinó la precisió amb què es proporciona aquesta informació. Una dada precisa o una imatge errònia és, per al Suprem, informació essencial, mentre que una al·lusió errònia és simplement informació accessòria.

b) El grau de diligència exigida al periodista

Un cop determinada l'essentialitat de la informació personal, només es permetria la negligència del periodista si no hagués estat possible contrastar la notícia. Només la impossibilitat de contrast, i no la simple dificultat, transfereix la titularitat privada a la pública. Atès que tant en l'afer Egin com en l'afer Nueva España, la informació controvertida es considera essencial, només la impossibilitat de contrastar-la hagués deixat la titularitat d'informació d'interès públic en mans públiques. El Tribunal Suprem no considera que la mera dificultat en el contrast sigui suficient per a declarar la titularitat pública d'aquesta informació.

c) L'efecte de la rectificació

Per al Tribunal Suprem, la rectificació no té efectes, al meu parer, en la transferència de titularitats sobre la informació personal. Aquesta operaria en l'àmbit de l'atenuació o exoneració de la culpa per intromissió en titularitat aliena, culpa modulada per la gravetat del cas i els seus possibles efectes en la reputació de la víctima.

En la sentència 240/1992, de 21 de desembre, el Tribunal Constitucional hagué de decidir sobre els efectes d'una rectificació després de la publicació d'una notícia sobre uns incidents violents a una platja nudista gallega en què s'errava la identitat d'un dels participants. El Tribunal resolgué que la identificació amb nom i cognoms i professió de l'implicat —el rector d'una localitat pròxima als fets—, era una informació essencial i, en efecte, el grau de diligència aplicat al periodista havia de ser major. Només la impossibilitat de contrast deixaria la informació a la titularitat pública. No obstant això, en aquest cas, la rectificació sí que produí efectes quant a l'exoneració de la culpa del mitjà informatiu. Hom podria aventurar una diferenciació entre aquests tres casos, ja que mentre l'atribució falsa de pertinença a un grup terrorista o de ser un agressor sexual suposa sempre un fet difamatori i el dany que produeix és difícil de mitigar per una rectificació, l'atribució de fets falsos en un moment concret sobre qüestions on no hi ha un acord moral unànime, com el nudisme als vuitanta a Espanya, podria modular la culpa de l'informador. No es pot afirmar amb seguretat que la víctima, un sacerdot, va veure rebaixada la seva estimació entre el seu cercle d'amistats per aparèixer lluitant violentament contra el

nudisme, llavors considerat per alguns una activitat immoral.

d) La compensació de culpes, quant a la contribució dels demandants en el dany produït

Si apliquem la hipòtesi assenyalada al principi d'aquest comentari, segons la qual la titularitat dels demandants està protegida per un dret sobre un determinat sector de la informació personal, i la titularitat dels periodistes està protegida per una llibertat, aquesta darrera no imposa deures de col·laboració als protagonistes de la informació i per tant no és possible utilitzar-ne l'incompliment com a conducta compensatòria de culpes. El Tribunal Suprem en les seves resolucions cassacionals ha confirmat aquesta hipòtesi.

En l'assumpte Nueva España, i en menor mesura, en l'assumpte Egin, els demandats justificaven l'activitat periodística errònia en l'escassa col·laboració dels demandants i altres persones relacionades amb la notícia. En el primer cas, s'al·legava que l'agressor sexual i els seus familiars i amics ("el error de identificación fue provocado por la confusión que se creó al inicio del juicio al intentar los familiares y amigos... evitar que agente agresor fuera fotografiado" en paraules de la rectificació publicada) no facilitaren la feina del periodista. En el segon, el periodista al·legava la falta de col·laboració de la Guàrdia Civil, la qual cosa havia motivat que recorregués als veïns i a persones presents que proporcionaren la informació errònia. Això no obstant, el Tribunal Suprem no sembla fer cas d'aquestes defenses i fallà en aquest sentit.

3.2. Tipus de protecció jurídica: dret i llibertat. Deures de col·laboració

Un cop delimitades les titularitats que divideixen la informació personal, un ordenament jurídic, tant en el seu vessant legislatiu com en el judicial, ha de decidir com protegir aquestes. Les possibilitats varien entre un dret i una llibertat, i dins del concepte de dret, un dret relatiu, com el contingut a l'art. 1902 del CC o un d'absolut, com el de l'art. 18 de la CE.

L'ordenament jurídic espanyol reconeix drets a l'honor i a la intimitat i també el dret a la llibertat d'informació el titular de la qual és tot membre de la comunitat que es dediqui a tasques informatives. Com dèiem abans, aquesta s'estén, dins el territori de la informació personal, a la informació d'interès públic o a tota informació que quedi fora de l'àmbit íntim d'una persona, que sigui veraç o fins i tot resultant falsa, diligentment contrastada. La jurisprudència ha establert que fora d'aquest àmbit, la informació personal està en mans del control privat.

No obstant això, un cop acceptada aquesta divisió de la informació personal —la qual cosa no sembla tan pacífic, almenys des del punt de vista dels demandats—, és quin tipus de protecció jurídica té aquesta titularitat de la informació personal veraç a les mans del públic, és a dir, quina naturalesa jurídica té la llibertat d'informació.

La terminologia constitucional entre dret a l'honor i a la intimitat i dret a la llibertat d'informació podria fer pensar que ambdós mitjans de protecció tenen la mateixa naturalesa jurídica. El concepte de dret és molt útil per a protegir la informació personal mitjançant el control privat, al servei dels interessos del titular privat com l'honor, la intimitat o els interessos patrimonials. No

obstant això, pot servir el concepte de dret per a descriure la protecció de la titularitat que la comunitat té sobre la informació personal veraç d'interès públic? Un mitjà de comunicació, un periodista, o un membre del públic pot tenir la titularitat del dret a la llibertat d'informació, però aquesta és difícilment enquadrible en l'estructura d'un dret, tant absolut com relatiu. Si la llibertat d'informació s'entengués com un dret exigible sobre una determinada peça d'informació, un dret de responsabilitat o relatiu en mans del periodista li donaria dret a ser indemnitzat cada cop que s'impedeixi, culposament, l'accés a aquesta i amb això es causés un dany. Si la llibertat d'informació estigués protegida per un dret de propietat o de la personalitat, ambdós absoluts, això permetria al periodista exigir-ne l'accés i fins i tot interposar accions de cessació quan la conducta d'una persona impedís l'accés a aquesta informació. Però, com sabem, això no ocorre així a la realitat. La tutela de la llibertat d'informació s'estén a assegurar el camp d'actuació més ampli possible de l'informador, però aquesta tutela no imposa, de manera general, deures de col·laboració a altres persones per permetre l'accés a la informació.

4. Conclusió

Aquesta breu anàlisi pot servir per entendre les defenses dels demandats en els afers aquí comentats i la resposta del Tribunal Suprem. És cert que ni el presumpte agressor sexual ni els seus familiars i amics d'una banda, ni els Cossos de Seguretat d'una altra, col·laboraren amb el periodista en l'obtenció de la informació. Tanmateix, el Tribunal Suprem amb la seva decisió sembla referendar la hipòtesi inicial d'aquest comentari: el dret a la llibertat d'informació no imposa deures de col·laboració en els protagonistes o coneixedors de la informació i per tant aquesta falta de col·laboració no constitueix una defensa vàlida. El dret a la llibertat d'informació en mans de la comunitat no és en general un dret de propietat sobre la informació personal d'interès públic que doni drets d'accés a aquesta informació i imposi deures de no interrompre aquest accés.